

LAPKRIČIO 1 DIENA – „TARPTAUTINĖS KOVOS SU NARKOMANIJOS DIENA”

© [Shutterstock nuotr.](#)

Parengė Klaipėdos miesto „Ažuolyno” gimnazijos visuomenės sveikatos specialistė Sandra Žalgirienė
2022 m.

Ši diena skirta paskatinti kovą su narkomanija, išlaisvinti visuomenę iš priklausomybės nuo kvaišalų. Kasmet narkotikus vartojančių žmonių amžius vis jaunėja.

Narkomanija – tai liga, atsirandanti dėl trumpalaikio ar sisteminio narkotinių medžiagų vartojimo. Jungtinių Tautų narkotikų konvencija yra apibrėžusi daugiau nei 100 narkotinių medžiagų: tai kanapės ir kanapių derva, opiumas, morfijus, heroinas, natūralūs ir sintetiniai opiatai.

Minint tarptautinę kovos su narkomanija dieną, ekspertai skelbia, kad Lietuvoje kvaišalų vartojimas mažėja. Tačiau neatmetama galimybė, kad ateityje problemų gali kelti naujos narkotikų rūšys.

Narkotikų Lietuvoje yra bandę daugiau nei 10 procentų gyventojų.

Jau nuo vaikystės ir ankstyvosios paauglystės itin svarbu pradėti kalbėtis su vaiku apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo keliamus pavojus.

Lietuvos Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento vykdytos apklausos, kurioje dalyvavo daugiau nei 18 tūkst. mokyklinio amžiaus vaikus (1-12 klasių) auginančių tėvų, duomenimis, 95 proc. tėvų yra kalbėję su savo vaikais apie psichoaktyviųjų medžiagų žalą ir keliamą pavojų. Dažniausiai tėvai kalbasi su savo vaikais apie alkoholio vartojimo (85 proc.), rūkymo (81 proc.), elektroninių cigarečių (71 proc.), energinių gėrimų (67 proc.) ar narkotikų (59 proc.) vartojimo keliamą pavojų.

Apklausos duomenimis, 8 proc. tėvų nuo pokalbių su vaikais apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo keliamą pavojų sulaiko informacijos trūkumas, tėvams neramu, kad vaikai žino daugiau ir pritrūks argumentų. 11 proc. tėvų bijo sužadinti vaikų susidomėjimą, o 15 proc. mano, kad jų vaikai dar per maži tokiems pokalbiams.

Dažnai tėvams kalbant su vaikais kyla ir kita problema, nemaža dalis tėvų rūko, vartoja alkoholį. Jeigu tėvai, aiškindami vaikams apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo keliamą žalą, patys vartos šias medžiagas – vaikams bus sunku priimti informaciją. Ypač jaunesnio amžiaus vaikai mokosi stebėdami, kartodami ir išbandydami tai, ką pamatė, ar imituodami tėvų veiksmus. Todėl tėvėlių gyvensenos ypatumai yra svarbus aspektas formuojantis vaikų gyvenseną.

Narkotikų vartojimas Lietuvoje

2021 m.
15-64 m.
N=2501

2021 m. didesnę dalį
gyventojų nei 2016 m. buvo
vartoję kokius nors narkotikus

■ Bent kartą gyvenime
■ Bent kartą per 12 mėn.
■ Bent kartą per 30 d.

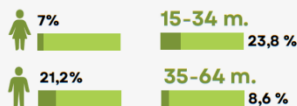
NARKOTIKŲ VARTOJIMAS TARP 15-64 M. GYVENTOJŲ

14,1% vartojo narkotikus bent
kartą gyvenime

4,5% vartojo narkotikus bent
kartą per paskutinius 12
mėn.

1,6% vartojo narkotikus bent
kartą per paskutines 30 d.

■ Vartojo narkotikus bent kartą gyvenime:

Kanapes bent
kartą gyvenime
vartojo:

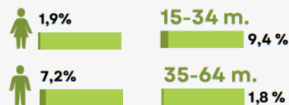
13,7%

15-64 m.
gyventojų

1 iš 14 moterų

1 iš 5 vyrų

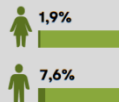
■ Vartojo narkotikus bent kartą per paskutinius 12 mėn.:

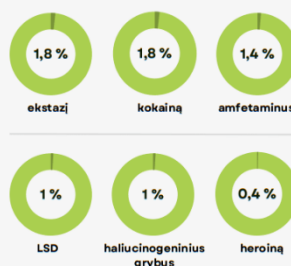
Kitus nei kanapės
narkotikus bent kartą
gyvenime vartojo:

4,7%

15-64 m. gyventojų

■ Bent kartą gyvenime vartojo:

12,3%
15-64 m. gyventojų
panorėję lengvai gautų
narkotikų

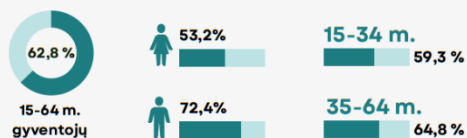
1 iš 5
15-35 m. gyventojų
lengvai gautų narkotikų

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje

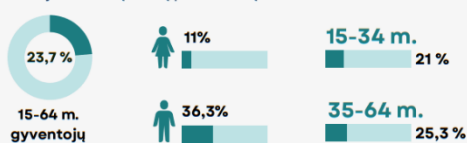
2021 m.
15-64 m.
N=2501

ALKOHOLIO VARTOJIMAS

Vartojo alkoholį bent kartą per paskutines 30 dienų:

Vartojo alkoholį kartą per savaitę ar dažniau:

7,1% gyventojų bent kartą per savaitę vienu metu suvartodavo 6 ir daugiau standartinių alkoholio vienetų

RŪKYMAS, NIKOTINO VARTOJIMAS

Bent kartą per paskutines 30 dienų:

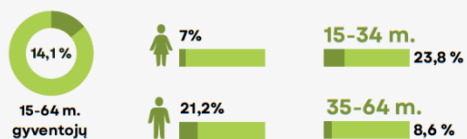

Per paskutines 30 d. tabako cigaretes rūkė:

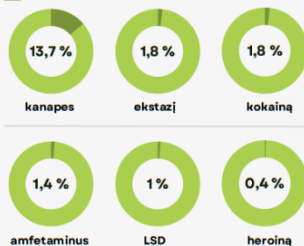

NARKOTIKŲ VARTOJIMAS

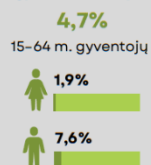
Vartojo narkotikus bent kartą gyvenime:

Bent kartą gyvenime vartojo:

Kitus nei kanapės narkotikus bent kartą gyvenime vartojo:

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas

Tyrimo „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje 2021 m.“ rezultatai.

NTAKO
NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO
KONTROLĖS DEPARTAMENTAS

Nereikėtų vaiko gąsdinti akcentuojant ilgalaikes neigiamas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasekmes – sveikatos sutrikimus ar mirtį, tačiau būtina paaiškinti, kodėl psichoaktyviųjų medžiagų negalima vartoti

Pokalbiui vaikai niekada ne per maži

15%

mokyklinio amžiaus vaikus auginančių tėvų vengia pokalbių apie psichoaktyvias medžiagas, nes mano, kad jų vaikai dar per maži

Kartais tėvai nuogąstauja, kad jų vaikai apie psichoaktyvias medžiagas žino kur kas daugiau nei jie patys, tačiau

neretai vaikus pasiekia tikrovės neatitinkanti informacija, ne į visus kylančius klausimus jie patys randa atsakymus

Klaidinga manyti, kad vaikas bus apsaugotas nuo problemų, susijusių su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, jei apie tai neturės jokios informacijos

Užaugintas „šiltnamio“ sąlygomis vaikas gali susidurti su dar didesnėmis problemomis, nes neturės žinių ir įgūdžių, kaip jas spręsti

8%

tėvų nuo pokalbių su vaikais apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo keliamą pavojų sulaiko informacijos trūkumas, tėvams neramu, kad vaikai žino daugiau ir pritrūks argumentų

11%

tėvų bijo sužadinti vaikų susidomėjimą psichoaktyviosiomis medžiagomis

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento 2020 m. vykdytos apklausos, kurioje dalyvavo daugiau nei 18 tūkst. mokyklinio amžiaus vaikus (1-12 klasių) auginančių tėvų, rezultatai

VAIKAMS, KURIE IŠ TĖVŲ SUŽINO APIE PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO KELIAMUS PAVOJUS, KYLA MAŽESNĖ TIKIMYBĖ ATEITYJE JAS VARTOTI

**Pradėti kalbėtis su vaikais
apie psichoaktyviųjų
medžiagų vartojimo keliamą
žalą reikėtų nuo pat
vaikystės ir ankstyvos
paauglystės**

95%

tėvų, auginančių mokyklinio
amžiaus vaikus, yra kalbėję su
savo vaikais apie psichoaktyviųjų
medžiagų
vartojimo keliamus pavojus

85%

tėvų kalbasi su savo vaikais apie
alkoholio vartojimo,

81%

apie rūkymo,

71%

apie elektroninių cigarečių,

67%

apie energinių gėrimų,

59%

apie narkotikų vartojimo keliamą
pavojų

**Svarbu, kad apie
psichoaktyviųjų
medžiagų vartojimo žalą
daugiau informacijos
vaikas gautų iš savo tėvų
ar kitų jiems artimų
suaugusiųjų asmenų, nes
bendraamžiai ar
internetas gali jiems
suteikti klaidingų žinių**

Tos pačios apklausos metu 8 proc. dalyvavusių tėvų nurodė, kad yra susidūrę su vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problema. Iš jų 59 proc. problemą sprendė patys, nesikreipdami niekur pagalbos. 28 proc. tėvų dėl tokių problemų kreipėsi pagalbos į mokyklos specialistą (psichologą, socialinį pedagogą, visuomenės sveikatos specialistą ar kt.), 10 proc. – į priklausomybės ligų centrą, 9 proc. – į psichikos sveikatos centrą, 7 proc. – į pedagoginę psichologinę tarnybą, dar 8 proc. – kitur.

Bendras vertinimas rodo, kad narkotikų prieinamumas ir vartojimas tebėra didelis visoje Europos Sąjungoje, tačiau tarp šalių yra didelių skirtumų. Apskaičiuota, kad Europos Sąjungoje bent kartą neteisėtą narkotikų yra vartoję maždaug 83,4 mln. arba 29 proc. suaugusiųjų (15–64 metų amžiaus), tarp juos vartojusiųjų daugiau yra vyrų (50,5 mln.) nei moterų (33 mln.). Kanapės tebėra plačiausiai vartojama medžiaga. Stimuliantai yra antra pagal dažnumą vartojama medžiaga. Nors opioidų vartojimo paplitimas mažesnis nei kitų narkotikų, opioidai vis dar sudaro didžiausią su neteisėtų narkotikų vartojimu siejamos žalos dalį.

Šiuo metu vis labiau pripažįstama, kad narkotikų vartojimas yra susijęs su įvairiomis aktualiausiomis šiandieninėmis sveikatos ir socialinėmis problemomis bei apsunkina šių socialinių problemų sprendimą. Tarp problemų galima paminėti psichikos sveikatos sutrikimus ir žalojimąsi, benamystę, jaunimo nusikalstamumą ir pažeidžiamų asmenų bei bendruomenių išnaudojimą. Svarbu atkreipti dėmesį, kad dauguma asmenų, kurie turi problemų dėl narkotikų vartojimo, vartoja kelias skirtingas narkotines ir psichotropines medžiagas.

Pietų Amerika, Vakarų Azija ir Šiaurės Afrika tebėra svarbūs regionai, iš kurių neteisėti narkotikai įvežami į Europą, o Kinija ir Indija yra svarbios naujų psichoaktyviųjų medžiagų kilmės šalys. Taip pat, pranešama, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakai (prekursoriai) ir susijusios cheminės medžiagos dažniausiai gaunami iš Kinijos. Pastarieji pokyčiai Europos neteisėtų narkotikų rinkoje yra narkotikų gamybos inovacijos ir novatoriški kontrabandos būdai, besiformuojantys nauji kontrabandos keliai ir Europos bei ne Europos organizuoto nusikalstamumo tinklų partnerystės.

GLAUSTAI. NARKOTIKŲ VARTOJIMO EUROPOS SĄJUNGOJE ĮVĖRČIAI

Kanapės

Suaugusieji (15–64 metų amžiaus)

Per paskutinius 12 mėnesių

Nors kartą gyvenime

Jauni (15–34 metų amžiaus) suaugusieji

Per paskutinius 12 mėnesių

Nacionaliniai vartojimo per paskutinius 12 mėnesių įvėrčiai

Kokainas

Suaugusieji (15–64 metų amžiaus)

Per paskutinius 12 mėnesių

Nors kartą gyvenime

Jauni (15–34 metų amžiaus) suaugusieji

Per paskutinius 12 mėnesių

Nacionaliniai vartojimo per paskutinius 12 mėnesių įvėrčiai

MDMA

Suaugusieji (15–64 metų amžiaus)

Per paskutinius 12 mėnesių

Nors kartą gyvenime

Jauni (15–34 metų amžiaus) suaugusieji

Per paskutinius 12 mėnesių

Nacionaliniai vartojimo per paskutinius 12 mėnesių įvėrčiai

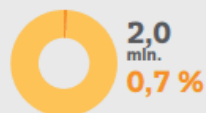

Amfetaminai

Suaugusieji (15–64 metų amžiaus)

Per paskutinius 12 mėnesių

Nors kartą gyvenime

Jauni (15–34 metų amžiaus) suaugusieji

Per paskutinius 12 mėnesių

Nacionaliniai vartojimo per paskutinius 12 mėnesių įvėrčiai

Heroinas ir kiti opioidai

Didelės rizikos grupei priskiriami opioidų vartotojai
1,0 mln.

2020 m.

514 000

opiočių vartotojų buvo taikomas pakaitinis gydymas opiočiais

Dėl priklausomybės nuo narkotikų vartojimo gydymo besikreipiantys asmenys

Pagrindinis vartojamas narkotikas, kurį nurodo apie 28 proc. visų dėl priklausomybės nuo narkotikų vartojimo gydymo Europos Sąjungoje besikreipiančių asmenų

Mirtini perdozavimo atvejai

74 proc. mirtinų perdozavimo atvejų yra susiję su opiočių vartojimu

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro „Europos narkotikų vartojimo paplitimo ataskaita“ 2022m.

Europoje taip pat gaminami kanapių produktai ir sintetiniai narkotikai; kanapės paprastai gaminamos vartojimui Europoje, o sintetiniai narkotikai taip pat gaminami ir ne ES rinkoms.

Kiekvienas iš mūsų galime atlikti savo vaidmenį dalindamiesi tikrais faktais apie narkotikų situaciją – nuo pavojaus sveikatai ir pasaulinės narkotikų problemos sprendimo būdų iki įrodymais pagrįstų prevencijos, gydymo ir priežiūros išteklių krizių metu.

Literatūra:

NTAKD (2020). „Daugiau nei pusė šeimų, susidūrusių su vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problema, nesikreipia pagalbos“. Prieiga internetu:

<https://ntakd.lrv.lt/lt/naujienos/pagalba-tevams>

NTAKD (2021). „Psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje“ tyrimo rezultatai. Prieiga internetu:

<https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/GPS%20Santrauka.pdf>